

Ogledaloto na kirilitsata

Напоследък много често получавам писма със забележката, че езиковедите не се намесват при решаването на въпроса за заместването на буквите от кирилицата с латиница, макар това твърдение да не отговаря на истината.

Екстравагантен спор от последните години за цялостното заместване на кирилицата с латиница беше полезен преди всичко с едно. Накара ни да осъзнаем, че все пак има случаи, когато се налага български думи, преди всичко собствените имена, да бъдат представяни с латиница така, че да бъдат прочетени и разбрани от повече хора. Появяващите се днес от време на време по страниците на вестниците палави текстове, в които се играе с латинската азбука, доказаха обаче убедително, че е необходимо налагането на някаква единна система от правила за представяне на българските кирилски букви с латиница.

Всъщност ако отворите още стария академичен правописен речник от 80-те години на миналия век, ще видите, че списък на съответствията съществува отдавна и той доскоро се прилагаше съвсем последователно. Особеното при този начин на писане беше, че като се уважаваше традицията при повечето славянски езици, използващи латиница, у нас беше наложено приемането на специални надредни знаци над буквите, за да се стигне до представянето на специфичното за звуковата ни система.

По мнение на повечето учени този наложил се начин за транслитериране на имената ни би могъл да се запази и в бъдеще, но твърде ограничено, като специфичен само за научните текстове, в които не само собствени имена, но и цели по-дълги текстове (например заглавия на книги или статии в библиографии) понякога е необходимо да бъдат представяни с другата азбука.

В масовата практика обаче положението е по-различно. В нея след дългогодишна употреба на френския начин за представяне на собствените ни имена, както ставаше в старите ни туристически паспорти, сега се премина към английския, за който между другото се смята, че по-лесно може да се запомни и че по-точно представя българските думи.

И така според новата система на транслитериране, като оставим на страна онези букви, които не ни затрудняват, при българските кирилски букви се достига до следните им латински еквиваленти:

в - v ж - zh

з - z й - y

х - h ц - ts

ч - ch ш - sh

щ - sht ъ - a

ь - у

ю - уи

я - уа

Този начин на записване вече е отразен и в различни държавни документи, вече е отразен в най-новия академичен правописен речник от 2002 г.

Спирам се съвсем конкретно на въпроса за представянето на кирилските текстове с латиница, за който съм писал и преди във в. „Демокрация“, защото в момента, преди всичко незнание, сме свидетели на много шарена практика, особено в електронната поща и при писането на SMS-и. Както е добре известно, при представянето на букви като ч, ш често се прибягва до използването на цифрите 4 и 6 на тяхното място, а поради различни причини буквата х си остава х, ш става w, ъ почти последователно се изписва q и т.н.

Спирам се на този въпрос и поради още една причина. Когато подава формулярите за личните си документи, на човек му се предоставя и възможността сам да посочи как да се транслитерира името му на латиница. Безспорно свободата на избора е добро нещо, но в дадения случай тя много често довежда до нарушаване на действащите правила. И тогава вече в никакъв случай не можем да говорим за съществуването на единна система за представяне на буквите от българската кирилица с латиница, която наистина е необходима за общуването ни.